

Деница Каприева

АКТЬОРИТЕ

*Личностни характеристики
и нагласи към професията*

София, 2024

© Издателство „Изток-Запад“, 2024

Всички права на български език запазени. Нито една част от тази книга не може да бъде възпроизвеждана или предавана под каквато и да е форма и по какъвто и да било начин без изричното съгласие на издателство „Изток-Запад“.

© Деница Каприева, автор, 2024

© Румяна Дамянлиева, оформление на корицата, 2024

ISBN 978-619-01-1416-1

Деница Капрева

АКТЬОРИТЕ

*Личностни характеристики
и нагласи към професията*

*С благодарности и признателност за подкрепата
и помощта към проф. Ирина Зиновиева, проф. Соня
Карабелъова, проф. Георги Каприв, Дима Недялкова-
Каприва, Костадинка Аратлъкова-Тошева, д-р Велина
Христова, Рая Илиева, Юлиана ван Райн-Манова,
Дияна Добрева-Христова, Светослав Веселинов и всеки
един от 455-те души, взели участие в изследването*

Съдържание

Въведение	9
------------------------	---

Глава 1

Личностни характеристики, склонност към рисково поведение и удовлетвореност от живота	11
--	----

1.1. „Големите пет“ личностни черти	11
---	----

1.1.1. Историческо развитие на факторния подход към личностните черти	11
--	----

1.1.2. Петте фактора	13
----------------------------	----

1.2. Нарцисизъм	16
-----------------------	----

1.2.1. Нарцис и Ехо	16
---------------------------	----

1.2.2. Историческо развитие на понятието нарцисизъм в психологията	19
---	----

1.2.3. Нарцисизмът – личностна черта и личностно разстройство: дефиниции	24
---	----

1.2.4. Видове нарцисизъм	26
--------------------------------	----

1.2.5. Връзки между нарцисизма и „Големите пет“ личностни характеристики	29
---	----

1.2.6. Нарцисична „епидемия“?	32
-------------------------------------	----

1.2.7. Нарцисизъм: културни различия	34
--	----

1.2.8. Нарцисизъм и възпитание	35
--------------------------------------	----

1.2.9. Нарцисизъм и склонност към рисково поведение	36
---	----

1.3. Склонност към търсене на силни усещания	39
--	----

1.3.1. Дефиниция и историческо развитие на конструкта „търсене на силни усещания“	39
--	----

1.3.2. Компоненти на склонността към търсене на силни усещания	40
--	----

1.3.3. Склонност към търсене на силни усещания и рисково поведение	41
--	----

1.3.4. Търсене на силни усещания и избор на професия	44
--	----

1.3.5. Връзки между търсенето на силни усещания, „Големите пет“ и нарцисизма	45
1.4. Удовлетвореност от живота	49
1.4.1. Удовлетвореност от живота и личностни характеристики	49
1.4.2. Удовлетвореност от живота и дейност	52
1.5. Увереност в собствените възможности (самоефикасност)	54
1.5.1. Дефиниция и ефекти на увереността в собствените възможности	54
1.5.2. Обща увереност в собствените възможности.....	56

Глава 2

Психологически особености на актьорската професия	59
2.1. Актьорски методи и похвати	59
2.1.1. Техники „отвътре-навън“	59
2.1.2. Техники „отвън-навътре“	62
2.2. Персонаж и идентичност	64
2.3. Свързани с актьорската професия предизвикателства	66
2.4. Специфики на емоционалността сред актьорите	70
2.5. Терапевтични свойства на актьорската игра	77
2.6. Връзка между професията и личността на актьорите	80
2.7. Връзка между личностните характеристики и успеха в актьорската професия.....	83

Глава 3

Емпирично изследване на личностните характеристики и нагласите към професията сред българските актьори.....	87
3.1. Теоретичен модел на емпиричното изследване	87
3.2. Въпросници	95
3.3. Процедура	97
3.4. Участници в изследването	97
3.5. Статистически методи за анализ	98

Глава 4

Психологически анализ на резултатите от емпиричното изследване на личностните характеристики и нагласите към професията сред българските актьори 101

- 4.1. Различия между актьорите и контролната група по изследваните характеристики 101
 - 4.1.1. „Големите пет“ 102
 - 4.1.2. Нарцисизъм 108
 - 4.1.3. Търсене на силни усещания 112
 - 4.1.4. Склонност към рисково поведение 115
 - 4.1.5. Преживяно негативно отношение в професията 118
 - 4.1.6. Обща увереност в собствените възможности 119
 - 4.1.7. Удовлетвореност от живота 119
- 4.2. Взаимовръзки между изследваните променливи 120
- 4.3. Фактори, влияещи върху рисковото поведение 121
- 4.4. Фактори, влияещи върху удовлетвореността от живота 125
- 4.5. Фактори, влияещи върху успеха в актьорската професия 130
- 4.6. Анализ на отговорите на отворените въпроси, отправени към актьорите, участвали в изследването 134
 - 4.6.1. Дефиниция на успеха в актьорската професия 134
 - 4.6.2. Трудности, свързани с актьорската професия 136
- 4.7. Приложимост на получените данни 137

Заключение 147

Приложения 149

Приложение 1

Изследователски хипотези 149

Приложение 2

Описание на използваните въпросници 153

Приложение 3

Факторни анализи 160

Приложение 4	
Вътрешна консистентност на скалите	172
Приложение 5	
Сравнение между групата на актьорите и контролната група относно степените на изява на изследваните характеристики	177
Приложение 6	
Корелационни анализи	183
Приложение 7	
Регресионни анализи: Склонност към рисково поведение, удовлетвореност от живота, успех в актьорската професия	189
Приложение 8	
Обобщени модели на значимите предиктори на склонността към рисково поведение и удовлетвореност от живота	194
Приложение 9	
Съдържателен анализ на отворените въпроси относно нагласите към професията сред българските актьори	196
Използвана литература	201

Въведение

Личността, биографията, ежедневието на актьорите провокират изключително силен интерес в обществото. Това се отразява и в голямото количество предавания, филми, книги, статии в популярни списания, посветени на актьорите. Социалните мрежи изобилстват с информация и разнообразни коментари и дискусии относно поведението и личностните особености на представителите на актьорската професия. Особено внимание привличат новините, свързани с ексцентрични прояви, злоупотреба с вещества, междуличностни конфликти и секс скандали. От друга страна, актьорите често биват привиждани като идоли (Sansone & Sansone, 2014) и традиционно стават ролеви модели и отправна точка за идентификации, най-вече сред юношите и младите хора (Долто, 1995).

В този контекст звучи парадоксално, че в световен план научните изследвания, свързани с психологическите и емоционални характеристики на актьорите, са по-скоро оскъдни, а голяма част от тях базират изводите си върху данни от отделни случаи или малки извадки. През 1992 година А. Брандфонбренер (Brandfonbrener, 1992) нарича актьорите „забравените пациенти“ и макар оттогава насам да има направени повече опити за разбиране на психичното им функциониране, този прогрес не е значителен.

В исторически план българските научно-психологични емпирични изследвания сред актьори се свеждат до проведените през 80-те и 90-те години от Марина Вълва. Едното изследване се спира върху измененията на някои психологични явления в хода на обучението по актьорско майсторство, а другото върху различните фактори, на които студентите по актьорско майсторство приписват успехите и неуспехите си (Вълва, 1985; Вълва, 1990).

Настоящият текст прави опит за многопластово изследване на отличителните психологически характеристики на представителите на актьорската професия – на техните личностни черти, нагласи към собствения живот и работа. Теоретично са разглеждани определени психологични конструкти, които могат да бъдат възприети като съществени за по-доброто разбиране на спецификите на избраните актьорската професия, обърнато е внимание на вече налични научни проучвания сред представители на актьорската професия, представено е авторско изследване сред български актьори.